

Litteratur.

THURE PALM: Die Holz- und Rinden-Käfer der nordschwedischen Laubbäume. De nordsvenska lövträdens ved- och barkskalbaggar. Meddelanden från Statens Skogsforskningsinstitut, Band 40, Nr 2. Stockholm 1951. 242 pp. + 1 f. 63 fig., 3 tavl. Pris 5 :— kr.

Trädskalbaggar har av naturliga skäl alltid tilldragit sig stort intresse i vårt land. Likväl har vår kunskap om dessa djurs levnadssätt, om man bortser från de ur skoglig synpunkt betydelsefullaste arterna, på många punkter förblivit bristfällig. Jägmästare Thure Palm har redan tidigare i ett antal större och mindre arbeten väsentligt bidragit till att fylla dessa luckor i vårt vetande. I ett arbete med ovan angivna titel framlägger han nu resultaten av sina fleråriga, intensiva forskning över de nordsvenska lövträdens ved- och barkkoleopterer.

Förf.s framställning grundar sig, särskilt i vad gäller arternas utvecklings- och näringsbiologi, till alldeles övervägande del på egna undersökningar. För fastställande av de olika arternas utbredning har han kunnat utnyttja även av andra gjorda insamlingar. Undersökningsområdet omfattar hela det nordsvenska barrskogsområdet jämte fjällens björkregion. Ett så stort område kan naturligtvis inte ens tillnärmelsevis helt genomforskas. Förf. redovisar resultaten av egna och andras undersökningar inom 16 småområden, tämligen jämnt fördelade från Karelsuando och Torne träsk till Sydvärmland. Begreppet ved- och barkskalbaggar ges av förf. vidast möjliga innebörd. Han har sålunda i sin undersökning inbegripit alla i veden och på eller i barken av de viktigaste nordsvenska lövträden (björk, asp, al, *Salix*) förekommande skalbaggsarterna ävensom den stora gruppen av på olika slags trädsvampar levande arter. Sammanlagda antalet behandlade arter kommer härigenom upp till 414.

Palms arbete inledes med en allmän del, där de olika arternas utbredning inom undersökningsområdet, deras bundenhet till visst trädslag, deras beroende av yttre faktorer och av trädens ståndort, tillstånd och beskaffenhet, vidare deras närings- och utvecklingsbiologi samt deras skogliga betydelse avhandlas. Av särskilt intresse är att förf. kunnat konstatera, att endast mycket få av lövträdens ved- och barkskalbaggar i Nordsverige är bundna till ett bestämt trädslag, nämligen till björk 8 arter, till asp 5 och till al 1 art, vidare att trädets ställning (stående eller liggande) och dess grovlek i och för sig för de flesta arter spelar en underordnad roll. Av större betydelse för skalbaggsfaunans sammansättning i ett visst träd är dettas ståndort, om det står torrt eller fuktigt, solexponerat eller beskuggat, samt framför allt dess tillstånd (friskt, döende, torrt, murket). Ett särskilt studium har förf. ägnat de brandskadade träden, som visat sig innehålla en särdeles rik fauna, däribland flera karaktärsarter, av vilka särskilt *Melanophila acuminata* förtjänar att framhållas. Denna art, som tidigare räknats för ett typiskt grandjur, har befunnits angripa även brandskadade lövträd, framför allt björk, i sådan utsträckning att den måste tillmätas betydelse såsom skadedjur. Synnerligen viktiga kapitel behandlar de olika arternas närings- och utvecklingsbiologi. Med förf.s vida avgränsning av begreppet ved- och barkskalbaggar kommer gruppen att omfatta arter med högst olikartad näringsbiologi: ved- och barkätare, svampätare, rovdjur och avfallsätare. För 80 % av de behandlade arterna kan förf., till stor del på grundval av egna iakttagelser, lämna upplysning om deras näringsval. Ut-

vecklingsbiologin har förf. ägnat ett ingående och framgångsrikt studium. Larver och puppor har anträffats av inte mindre än 122 resp. 97 arter. Av flera av dessa har utvecklingsstadierna förut varit okända. Genom att komplettera sina fältundersökningar med kläckningar ur hemfört trädmateriel har förf. kunnat fastställa utvecklingstid och övervintringsstadium för ett stort antal arter. Vad de undersökta arternas skogliga betydelse beträffar, konstaterar förf., som man kunnat vänta sig, att de allra flesta av dem måste betecknas som i detta avseende indifferent. Skadegörare av betydelse är i första hand scolytiderna, framför allt *Scolytus Ratzeburgi*, och vissa cerambycider. I ett särskilt kapitel diskuteras åtgärder ägnade att förebygga och begränsa angrepp av dessa skalbaggar. I det sista avsnittet av den allmänna delen ges några exempel på sammansättningen och utvecklingen av några typiska biocenoser, ett synnerligen intressant kapitel, som man skulle ha önskat utvidgat till en mera allmänt hållen framställning av arternas synekologi.

I den speciella delen behandlas de olika arterna i systematisk ordning med avseende på utbredning, biologi och ekologi. Här har förf. samlat en imponerande mängd viktiga och till mycket stor del förut okända fakta. Särskilt kan framhållas utredningarna om *Dicerca acuminata* och *alni*, *Melanophila acuminata*, *Melandrya dubia*, *Stenotrachelus aeneus*, *Strangalia nigripes*, *Necydalis major*, *Platyrhinus resinosis* och *Tropideres dorsalis*.

Alla viktiga data beträffande de behandlade arterna har förf. sammanfört i tre tabeller, placerade mellan arbetets allmänna och speciella del. Tabellerna utmärker sig för överskådlighet och noggrannhet och fyller väl sin uppgift att i koncentrerad form ge läsaren upplysning om en arts utbredning, levnadssätt, utveckling o. s. v.

Framställningen illustreras med ett 60-tal fotografier, dels bilder av biotoper, dels detaljbilder av larvgångar, flyghål m.m. Vad de senare beträffar har tydligheten i många fall gått förlorad genom för stark förminskning. Slutligen har på tre tavlor sammanställts ett urval habitusbilder av imagines. Dessa syns mig med hänsyn till den publik arbetet vänder sig till ganska överflödiga. Hur mycket värdefullare hade inte ett antal goda avbildningar av larver och puppor, för flertalet entomologer okända, varit! Det är mycket att beklaga, att förf. inte — av utrymmesskäl? — kunnat medtaga en illustrerad översikt av de olika skalbaggsarternas utvecklingsstadier.

Palm har genom sitt senaste arbete återigen dokumenterat sin stora kapacitet som fältentomolog och iakttagare. Särskilt värdefulla är i hans avhandling den speciella delen med dess rikedom på nya och betydelsefulla rön samt de tabellariska översiktterna. Den allmänna delen skulle otvivelaktigt ha vunnit på en grundligare genomarbetning. Oklarheter och motsägelser kan här påvisas. På sid. 21 uppges exempelvis *Corticaria saginata* vara uteslutande funnen på björk, på sid. 23 sägs samma art uteslutande förekomma på *Salix*. I det näringsbiologiska kapitlet uppträder (sid. 38) i de tre första underavdelningarna till grupp I (ved- och bark-äarna) helt eller delvis samma arter, vilket förefaller obegränsat med den formulering definitionen på dessa underavdelningar fått. På det hela taget är framställningen i den allmänna delen med den ideliga uppdelningen i ofta synnerligen heterogena smågrupper inom nästan varje kapitel ganska svåröverskådlig, vilket helt visst delvis varit oundvikligt, då ett så oensartat material som det här föreliggande skolat behandlas sammanfattningvis. I något fall, såsom i fråga om skadedjuren (sid. 54—55), skulle uppdelningen i grupper dock kunnat avsevärt förenklas.

Trots Palms grundliga undersökningar återstår ännu, såsom han själv framhåller och som man lättast inser vid en blick på hans tabeller, ännu synnerligen mycket att utforska beträffande de i hans arbete behandlade skalbaggar. I första hand gäller detta smådjuren, främst de talrika staphyliniderna, av vilka endast ett försvinnande fåtal är kända med hänsyn till näringsval och utveckling.

Tord Nyholm.

VICTOR HANSEN: Biller XIV. Clavicornia 2. Del og Bostrychoidea. Danm. Fauna. Bd. 56. København 1951. 253 sid., 116 fig. Pris 14 danska kronor.

Med ovan rubr. band ha nu samtliga danska skalbaggsfamiljer med undantag av kortvingar och barkborrar behandlats i den även i Sverige välkända och högt uppskattade handboksserien. Författare till de flesta skalbaggsdelarna är höjesteretsdommer Victor Hansen, som på grund av sina enastående förtjänster om den danska koleopterologien för ej länge sedan av sina landsmän hedrades med tvenne lika ovanliga som välförtjänta utmärkelser, nämligen att kallas till »Eresmedlem» i Entomologisk Forening och »Dr. phil. h. c.» vid Köpenhamns universitet.

I det nu utgivna bandet, som i fråga om text och illustrationer står på samma höga nivå som de föregående och därför varmt rekommenderas, har en rad kritiska skalbaggsfamiljer och -släkten utförligt behandlats. Sålunda innehåller bandet exempelvis förträffliga bestämningstabeller (och beskrivningar) för de danska arterna av fam. *Lathridiidae*, *Coccinellidae*, *Cisidae*, *Anobiidae* och *Ptinidae*, de första i sitt slag i den nordiska litteraturen. Vid utarbetandet av artbeskrivningarna ha ej sällan förut föga beaktade, men lätt iakttagbara kännetecken kommit till användning. Beträffande vissa släkten, t. ex. *Scymnus* och *Coccinella* (i vidsträckt bemärkelse), underlättas artbestämningarna väsentligt av, att bestämningstabellerna dels upptaga en översikt över undersläktena, dels tvenne artöversikter, baserade på olika slag av sårmärken.

Från svensk synpunkt begränsas bruket av tabellerna tyvärr därav, att förf., liksom i föregående delar, i enlighet med den för handböckerna utstakade ramen huvudsakligen medtagit blott danska arter. Särskilt kännbart blir detta förhållande i fråga om släkten som t. ex. *Corticaria*, vilket omfattar ej blott en mängd danska och sydsvenska arter utan också ett större antal högnordiska. I ett bestämningsverk över *Corticaria*-släktets samtliga nordiska arter skulle teckningar av ♂♂:s genitalier knappast ha kunnat undvaras. De danska arterna låta sig däremot bestämmas enbart på yttre kännetecken, varför avbildningar av deras genitalier ansetts överflödiga. Detsamma gäller arter tillhörande släktena *Xyletinus* och *Dorcatoma*.

I Biller XIV har gjorts en hel del namnändringar och justeringar av uppgifterna i Cat. Col. 1939, värda att lägga märke till. Som exempel på några av de viktigare må följande anföras: *Corticaria longicornis* Hbst och *crenicollis* Mannh. (som finnas i Sverige) utgå ur den danska faunan och ersättas av *C. robusta* Ganglb. (p. 33) resp. *C. inconspicua* Woll. (p. 36); *Scymnus bipunctatus* Kugel (p. 106) och *bisignatus* Boh. (p. 107) upptagas som skilda arter, av vilka den sistnämnda ej tidigare anmärkts från Danmark; »*Rhopalodontus fronticornis* Panz. (p. 160) hör ej till det citerade släktet utan är en *Cis*; den danska *Grynobius*-arten anses böra heta *tricolor* Oliv. (p. 180), ej *excavatus* Kugel, som möjligen ej är artskild från *tricolor*, och den danska *Gastrallus*-arten *immarginatus* Müller (p. 182), ej *laevigatus* Ol. såsom i Cat. Col. 1939; *Ernobius parvicollis* Muls. och *tabidus* Kiesw. äro sannolikt ej självständiga arter utan blott former av den varierande *E. angusticollis* Ratz. (p. 188); *Dorcatoma serra* Panz. (p. 215) utgår ur den danska faunan, likaså *Xyletinus pectinatus* Fabr., som ersättes av *X. hanseni* Jansson (p. 208—209).

Liksom i föregående skalbaggsdelar lämnas värdefulla meddelanden om de olika arternas levnadssätt, utvecklingsbiologi, utbredning och frekvens.

Thure Palm.

AD. HORION: Verzeichnis der Käfer Mitteleuropas (Deutschland, Österreich, Tschechoslovakien) mit kurzen faunistischen Angaben. 1. Abteilung: Caraboidea—Brachymera. Stuttgart 1951. Alfred Kern Verlag. 266 sid. Pris: DM 12:—.

En ny mellaneuropeisk skalbaggsförteckning har länge varit av behovet starkt påkallad. Den sista, utgiven av Schilsky 1909, har naturligtvis hunnit bli ohjälpligt föråldrad. Med sin stort upplagda »Faunistik der mitteleuropäischen Käfers,

av vilken två band hittills utkommit, hoppades Adolf Horion kunna åstadkomma en »ny Schilsky», i utvidgad och moderniserad form. Tyvärr har med hänsyn till de nuvarande förhållandena i Tyskland fullbordandet av detta arbete måst uppskjutas på obestämd tid. Hela verket skulle ha omfattat åtta band, och de återstående sex, som äro färdiga i manuskript, kunna tills vidare ej utkomma. Detta är för den insektgeografiska forskningen mycket att beklaga.

Under tiden har emellertid Horion med bistånd av framstående medarbetare sammanställt en kortfattad förteckning över de mellaneuropeiska skalbaggnarna, en motsvarighet till den nordiska skalbaggs katalogen. Den skall utges i två delar; den första föreligger nu färdig, medan den senare beräknas komma ut inom tre månader. Denna sammanställning, grundad på kritisk prövning av ett enormt stort skalbaggs material och en mycket omfattande litteratur samt på förf:s egna suveräna kunskaper om den mellaneuropeiska faunan, utgör en prestation av mindre vanliga mått. För arbetets vederhäftighet och höga kvalitet borgar förf:s namn, välkänt långt utanför Tysklands gränser och ej minst för de nordiska koleopterologerna.

Förteckningens viktigaste syfte är faunistiskt, att lämna en överblick över vad man i närvarande stund vet om de mellaneuropeiska skalbaggnarnas utbredning i stort. Men också i fråga om enligt senaste uppfattning gällande nomenklatur har den ett betydande värde. För varje art anges först i stora drag dess totalutbredning, så långt denna är känd. Därigenom erhålles genast en viss uppfattning om artens utbredningstyp. Sedan följer mera specialiserade uppgifter om dess förekomst i Mellaneuropa, vartill räknas ej blott Tyskland utan även Österrike och Tjeckoslovakien. Detta sker ej såsom i den nordiska skalbaggs katalogen i tabellform utan genom ett lätt förståeligt förkortningsschema. Artens karaktär belyses ytterligare av tillägg sådana som »alpin (a)», »montan (m)», »boreoalpin (bo)», »boreomontan (bm)», »im ganzen Gebiet (g)», »halobiont (h)», »litoral (l)» etc.

I uppgifterna om totalutbredningen har begreppet »Mellaneuropa» en tvåfaldig betydelse: Mellaneuropa *sensu lato* eller *sensu stricto*. För att veta om det ena eller andra avses, måste man ge akt på sammanställningen. Anføres Mellaneuropa tillsammans med Nord- eller Sydeuropa, omfattar Mellaneuropa ett vidsträckt område mellan Nord- och Sydeuropa, sträckande sig från Frankrike till mellersta Ryssland: *sensu lato*. Nämnas Mellaneuropa ensamt eller i förbindelse med Väst- eller Östeuropa, då gäller det Mellaneuropa *sensu stricto* eller det mera begränsade område, som i förteckningen särskilt behandlas, alltså Tyskland, Österrike och Tjeckoslovakien. För Nordeuropas vidkommande skiljes på NE (vitt utbredd i hela området) och sNE (utbredd till ungefär 62° n. br.). För utforskningen av de nordeuropeiska arternas invandringshistoria är det ju särdeles viktigt att också känna deras eventuella förekomst och utbredning i Mellaneuropa.

Allt som allt ger »Verzeichnis der Käfer Mitteleuropas» en mycket god uppfattning om de olika arternas utbredningstyper. Arbetet kan därför sägas bli oundgängligt för insektgeograferna men förtjänar en vidsträckt spridning även bland de koleopterologer överhuvudtaget, som intressera sig för faunistiska frågor.

Thure Palm.